

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש הסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתי

ערב שבת-קודש
פרשת בשלח / שירה
י"ד בשבט ה'תש"ע



יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

בשלה היה מורה לכל מלמדי התינוקות ולכל ההורים לילדים²⁸ קטנים, לקבץ את הילדים בשבת שירה בחצר בית-הכנסת ולספר לילדים את סיפור קריעת ים-סוף, כיצד שרו הציפורים וציפצפו בשעה שמשה וכל בני-ישראל, אנשים ונשים, שרו את שירת 'או ישר', והילדים הקטנים קטפו פירות מעצי הים²⁹ והאכילו את הציפורים ששרו ורקדו.

המהר"ל היה מצווה לתת לילדים 'קאשע' [דייסה] שיתנוה לפני התרנגולים והציפורים³⁰, לזכר פירות הים שבהם האכילו הילדים הקטנים את הציפורים. לאחר מכן היה המהר"ל מברך את כל הילדים ואת ההורים, שיזכו לחנך את הילדים ולגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים". ע"כ.
במנחה אין אומרים 'צדקתך'.

שאינו נשמע - כך נדפס בס' היכל-מנחם ח"ב עמ' לו, מתאריך ו' שבט תשמ"ח, אבל בחוברת 'לקט הליכות ומנהגי ש"ק' עמ' 75 תיקן שהמענה היה בשנת תש"ג, לאלה שרצו ללמוד זאת לילדים ב'חדר'. וראה להלן הערה 32.
(28) והכוונה גם לילדות - כדמוכח מקריעת ים-סוף ('התועודיות' תשמ"ז שם, הערה 115).
(29) ראה שמות רבה כא.

(30) והעיר הרבי: "אלא שלא ראינו שכ"ק מו"ח אדמו"ר ינהוג כן. [ויש לומר מהטעמים לזה - מה שכתב אדמו"ה"ו בשו"ע (או"ח סי' שכד ס"ח) "יש נוהגים לתת חיטים לפני העופות בשבת שירה, ואינו נכון שהרי אין מיונותיהם עלך" (דפסק כהמג"א שאוסר, ולא כמו שמוסיק בס' תוספת-שבת הובא באורחות-חיים שם, שכיוון שנהגו כן לשם מצווה אין להקפיד בכך), ובימינו אלו לא מצוי שיהיו תרנגולים וכיוצא בהם שמונותיהם עלך (כפי שהיה רגיל בדורות שלפני זה בעיריות הקטנות)].

"בכל זאת, הרי זה רק בנוגע להאכלת העופות, אבל בוודאי יש לספר לילדים את כל הני"ל, ובמיוחד - לנטוע בהם מידה טובה של רחמנות על בעלי-חיים (שמתבטאת גם בסיפור דהאכלת העופות), "ורחמינו על כל מעשינו" - ספר-השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 222.

אין אומרים 'אב הרחמים'²².

המנהג הוא לאכול בשבת שירה 'שווארצע קאשע'²³ [דייסה ממין קטניות הנקרא כיום בארץ 'כוסמת'²⁴], ומקורו כלהלן:
בשבת שירה תש"ב סיפר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע²⁵:

"המהר"ל מפראג [שהיה מייסד, מבסס ומפיץ של מנהגי ישראל²⁶] קבע מנהג²⁷, אשר בשבוע של פרשת

הוציא פרשתנו [הפסחה הארוכה ביותר!] כי בה גם המלחמה היא חלק מן השירה, עיי"ש. [הרה"ג ר' מאיר מאווי שליט"א כתב לי בטעם הדבר שהספרדים בד"כ מקצרים בהפטרות, כיוון "שעל הרוב מקפידים האשכנזים שלא לפחות מכ"א פסוקים בהפסחה, והספרדים סומכים דהיא דסליק עניינא סגי, וזה מצאתי בכעשר הפטרות במשך השנה. רק בהפסחת פ' שקלים מיחלפא שיטתייהו של האשכנזים והספרדים. ומנהגו בתוניס להתחיל גם שם 'בן שבע שנים' כמנהג אשכנזי" - ומנהג חב"ד שם כהספרדים].

(22) לוח כולל-חב"ד וספר-המנהגים עמ' 16, ע"פ סידור אדמו"ה"ו השלמה לשו"ע אדמו"ה"ו (נדפסה בסוף ח"א עמ' 357, ובמהדורה החדשה ח"ד (1) עמ' תכו) סי' קלא ס"ח.
(23) ספר-המנהגים עמ' 72. לוח כולל-חב"ד. המקור - היום-יום, י"ז בטבת. ובהערות וצינונים שם ח"ב ציין שהמנהג נוכר כבר בב"ח סי' רח ד"ה והתוספות מסתפקים. וכנראה קשור לכל האמור בקטע הבא (כיוון שהמאכל חביב על העופות).
(24) הכינוי 'כוסמת' מוטעה, ואין זה מין הכוסמין שהוא דגן. משנה-ברורה סימן רח ס"ק ב. סידור 'מנחת ירושלים' (תשל"ב) עמ' 1057. וראה אנציקלופדיה-למדינת ערך 'דגן' ובציורים שם.

(25) ספר-השיחות תש"ב עמ' 73.
(26) 'התועודיות' תשמ"ז שבהערה הבאה.
(27) בשעתו העיר הרבי: "והלוואי היו מחדשים עתה מנהג זה בכל קהילות ישראל", 'התועודיות' תשמ"ז ח"ב עמ' 448 (ועיי"ש בחריפות עמ' 454 - בלתי מוגה). ובלקוטי-שיחות ח"ב עמ' 522 במאר ההוראה מסיפור זה, עיי"ש. אולם למעשה, כשהציעו לפרסם עז"ז, נענו בהוראה: "לא להעתיק כל זה עתה - כי כנראה נשתקע המנהג לגמרי, וכשם שמצווה כו' כך כו" (כשם שמצווה לומר דבר הנשמע, כך מצווה שלא לומר דבר

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישע"י ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ד בשבט ה'תשע" – כ"א בשבט ה'תשע"

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ד בשבט	הלכות גזילה ואבידה פרק יג-טו.	הלי נערה בתולה פרק ב.	מ"ע קצד.
ש"ק	ט"ו בשבט	פרק טז-יח.	פרק ג.	מל"ת רסט. מ"ע רד.
א'	ט"ז בשבט	הלכות חובל ומזיק.. בפרקים אלו.	הלי סוטה.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רלו.
ב'	י"ז בשבט	פרק ד-ו.	פרק ב.	מ"ע רלו.
ג'	י"ח בשבט	פרק ז-ח. הלכות רוצח ושמירת נפש.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ג.	מ"ע רלו. מל"ת רפט. רצו [רצה].*
ד'	י"ט בשבט	פרק ב-ד.	פרק ד.	מ"ע רכה. מל"ת רצה [רצו].*
ה'	כ' בשבט	פרק ה-ז.	פעמי הכן וגוי. ספר קדושה והוא ספר חמישי.. הלי איסורי ביאה.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רמו. מל"ת רצג. רצו. מ"ע קפב.
ו'	כ"א בשבט	פרק ח-י.	פרק ב.	מ"ע קפא. מל"ת שט. רצו. מ"ע קפד.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחרה**		זמן ציצית ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד'							
ו', י"ד בשבט	4:35	5:22	5:44	6:42	9:13	11:54	12:24	5:11.5	5:37
ש"ק, ט"ו בשבט	4:34	5:21	5:43	6:42	9:13	11:54	12:24	5:12.4	5:38
א', ט"ז בשבט	4:34	5:21	5:43	6:41	9:13	11:54	12:24	5:13.3	5:38
ב', י"ז בשבט	4:33	5:20	5:42	6:41	9:13	11:54	12:24	5:14.2	5:39
ג', י"ח בשבט	4:33	5:20	5:42	6:40	9:12	11:55	12:25	5:15.1	5:40
ד', י"ט בשבט	4:32	5:19	5:41	6:39	9:12	11:55	12:25	5:16.0	5:41
ה', כ' בשבט	4:32	5:19	5:40	6:38	9:12	11:55	12:25	5:17.0	5:42
ו', כ"א בשבט	4:31	5:18	5:40	6:38	9:11	11:55	12:25	5:17.9	5:43

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר נהוג בחי"ב קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטיו" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש
בשלח	4:35	5:50	4:49	5:51	4:39	5:49	4:53	5:53
יתרו	4:41	5:56	4:56	5:57	4:46	5:55	4:59	5:58

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מזל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

י"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרנוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org

ידי יגיעה והוספה ביתר שאת וביתר עוז בלימוד התורה¹⁵.

שבת שירה:

שחרית: נוהגים לעמוד בעת קריאת השירה¹⁶. בבית חיינו נהוג לנגן ב"זהמים להם חומה... ומשמאלם" הראשון (יד, כב) כמו בסוף-פסוק רגיל, ובשני (יד, כט) כמו לפני "חזק". בשירה עצמה (פרק טו) מנגנים בכל מקום שבו מוזכר שם ה': פסוקים א' ג. ו. יא. טזיט. ובשירת מרים (טו, כא): "שירו לה..."¹⁷.

קוראים¹⁸ בסוף הפרשה: "תמחה את זכר, ואחר-כך זכר¹⁹ עמלק", הן בשביעי והן במפסטר (בדבר שלילת 'הכאת עמלק' כבר נתבאר ב'התקשרות' גיליון קט"ז²⁰).

הפטרה: "ודבורה אשה נביאה... ארבעים שנה" (שופטים פרק ה)²¹.

15) אפילו לבעלי עסק, וכש"כ ליושבי אוהל. וביאר השייכות לט"ו בשבט, שכמו באילן צ"ל יגיעה רבה וזמן רב עד שבאים הפירות, כך בתורה צ"ל 'יגעתי' כדי שיהיה 'ומצאתי' - לקוטי שיחות כרך ו עמ' 312, ע"ש.

16) ספר-המנהגים עמ' 31. לוח כולל-חב"ד. בדרך-כלל כשהרבי היה עומד בקרה"ת, הפנה פניו אל הס"ת מ"ויושע" מתחילת או מאמצע הפסוק לערך (לא היתה קביעות בזה) ועד גמר שירת מרים, וכן עמד בין 'ויושע' עד גמר שירת מרים החל משנת תשל"ח, מאז שהחל לשבת בקרה"ת.

17) מפי הרה"ח ר' יוסף-יצחק שלי אופן. אדה"ז היה קורא בתורה את שירת הים בנוסח-טעמים מיוחד, השונה מנוסח הקריאה דכל השנה וגם משאר השירות שבתורה, וכן נהגו גם כל בניו. הוא לימד זאת להרה"ק הרב"ש בן הצמח"צדק, שלימד זאת להרה"ק הרה"א אחי אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (לקוטי-דיבורים ח"ב עמ' 460. וראה בה"ש תש"ו ע' 38, ובלה"ק בס' התולדות אדה"ז ח"ד עמ' 1070 משיחה בסעודת ליל שש"פ תש"ו).

18) שם, ובמנהגי פורים בעמ' 72. וראה שם הערת הרבי בארובה.

19) הקורא בתורה וטעה בתוכה אחת, רגילים בין אנ"ש לחזור רק על התיבה המוטעית, כמו כאן בניקוד תיבת "זכר" (ואין חוששים שישמע כאילו שני המילים גם יחד כתובות בפסוק עצמו). וראה בשו"ע אדמו"ר הלי קריאת-שמע סי' ס"ב, פרמ"ג שם, א"ר סי' קלו ס"ק ד ובהתקשרות' גיליון שמ עמ' 19 וש"נ.

20) וכבר כתבו זאת פוסקים בדורות שעברו, כמוכבא ב'ליקוט יוסף - מועדים' (ה) עמ' 259.

21) ספר-המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד. ובשיחות-קודש תשל"ו ח"א עמ' 459 איתא, שמנהג חב"ד בד"כ לקצר בהפטרות,

וכמה ניסים שאירעו לו, בהיותו מ'לומד בניסים'⁹. יש מי שנוהגים לומר ליקוטים מתנ"ך וזוהר כו¹⁰ - ועל זה כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "לא ראיתי במדינותינו נוהגים כן"¹¹.

כינוסים:

התאחדות כל האיברים היא על-ידי ה"ראש", וכיוון שכל ארבעת הראשי שנים קשורים זה לזה, יש עניין מיוחד לכנס את בני-ישראל בראש-השנה לאילן, שיהיו כבראש-השנה הכללי "לאחדים כאחד", ובפרט כינוסים של ילדי-ישראל שלפני בר-מצווה ובת-מצווה "צבאות השם", כיוון שבהם מודגש במיוחד עניין הצמיחה והגידול, גם (ובעיקר) ברוחניות, שאז הוא עיקר החינוך "חונך לנער"¹².

יש לבחור את הזמן המתאים כדי שיהיה 'כרוב עם' הכי אפשרי, בכל מקום ומקום לפי עניינו: לאחר מנחה דערב ט"ו בשבט, בט"ו בשבט עצמו, בימים שלאחריו, עד ליום השבת-קודש, השבת דמתן-תורה (ומה טוב בכל אחד מהזמנים הנ"ל, במקומות שונים וכר)¹³.

וכראי ונכון להתחיל בעניין של מעשה בפועל תיכף ומייד, באופן המותר ושייך ביום השבת: (א) הוספה בעניין הצדקה - אהבת-ישראל ואחדות-ישראל - על-ידי החלטה על סכום מסויים, לא רק החלטה כללית (נוסף על האפשרות לקיים מצוות צדקה על-ידי אכילה ושתייה [לחיים]), וכן על-ידי צדקה רוחנית [עצה טובה, לימוד תורה], שיפרישו לעצמם מייד בצאת השבת, ויתנו בפועל כבוקר לעני או לגבאי צדקה. (ב) הוספה בחינוך הילדים, לעוררם אודות קיום מנהג דאכילת פירות ביום זה, ולהסכים משמעותו¹⁴.

בהתוועדות ט"ו בשבט תשל"א הכריז הרבי: "עכשיו הזמן שצריכים "לכבוש" העולם, על-

9) תענית כד, סע"ב. ספר-השיחות תנש"ח ח"א עמ' 300.
 10) נדפסו לראשונה בספר 'פרי עץ הדר', ויניציאה, תפ"ח. וכמה פעמים לאחר זה, ובמיוחד בדורנו.
 11) לקוטי-שיחות כרך לא עמ' 235.
 12) 'התוועדות' תשד"מ ח"ב עמ' 892.
 13) ספר-השיחות תשמ"ח ח"א עמ' 241.
 14) שם עמ' 222 ובהערות. וראה פירוט בכי"ב ב'התוועדות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2120, תשמ"ח ח"ד עמ' 376, תנש"א ח"א עמ' 24 ועוד.

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת בשלח

ט"ו בשבט, שבת שירה

חמישה-עשר בשבט:

'ראש-השנה לאילן' נוגע לדינא בארץ-ישראל - 'לעניין מעשר, שאין מעשרין פירות האילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט', אבל לא מצינו בש"ס שייקרא ט"ו בשבט בשם 'יום-טוב'. המקור היחיד לכך הוא - כמבואר בראשונים², ש"כיוון דקתני בהדי הדדי, כל ארבעה ראשי-שנים ביחד, בהא דמיא אהרדי"³.

הפירות שעדיין לא הגיעו לשליש גידולם עד ט"ו בשבט יהיו שייכים לשנת המעשר החדשה, שמתחילה בט"ו בשבט, דהיינו השנה - שנת 'מעשר שני'. בפועל, הפירות הראשונים שייכנסו לגדר זה יהיו שקדים ושסק⁴.

1) פ"רש"י ורע"ב ריש ראש-השנה. רמב"ם הל' תרומות פ"ה ה"א. וזאת כיוון שהאילנות מפסיקים לינוק מהמים דאשתקד, ומתחילה אצלם יניקה חדשה בפועל, ארבעה חודשים לאחר שנידונין על המים. ירושלמי ראש-השנה פ"א ה"ב.

2) רמ"ה דעות ביחס לשיעור 'חנטה', 'הבאת שליש' ו'עונת המעשרות' בס' 'המועדים בהלכה' עמ' קפב, אנציקלופדיה-תלמודית ערך 'הבאת שליש' בתחילתו, ובמפורט בהערות לס' 'שבת הארץ' (מהדורת תשנ"ג) ח"א עמ' 392. לא ניתן להפריש תרומ' מפירות שנה אחת על פירות שנה אחרת.

3) מרדכי ראש-השנה פ"א סימן תש"א. הגהות מיימוניות הל' שופר פ"א סוף ס"ק א.

4) כדמוכח גם מדברי הגמרא (מועד-קטן ד, דא) שאם 'גמרי בהדי הדדי, ילפינן מהדדי', ראה שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סימן ה [על תשובה זו חתום רבינו גרשום מאור הגולה, ובס' 'אגודה' מובאים הדברים בשם 'גאון' - 'המועדים בהלכה' עמ' קפו. וראה שיחות-קודש תשכ"ב עמ' 189]. כל הקטע לקוח מ'תורת מנחם - התועודיות' תשד"מ ח"ב עמ' 948.

5) בפירות המביאים שליש סמוך מאוד לט"ו בשבט יש להיזהר מתערובת. אם איירעה, ראה בס' 'משפטי ארץ - תרומ' פ"ח

אכילת פירות:

בט"ו בשבט 'נוהגים להרבות במיני פירות של אילנות'⁵ 'וכיוון שט"ו בשבט חל השנה ביום השבת, מקיימים את המנהג גם בהתועודות, ואף שאז רק זמן חנטה, דהיינו התחלת הצמיחה, נוהגים לאכול פירות מוכנים ופירות הכי משובחים, ואכילה כשיעור ברכה אחרונה דווקא, כי גם הסיום והתכלית כלולים כבר ב'ראש', ורואים אותם כבר אז בגלגל⁶. ובפרט מיני פירות שנשתבחה בהן ארץ-ישראל - 'גפן ותאנה ורימון... זית שמן ודבש'⁷ - 'דבש תמרים'⁸, ונוהגים לאכול גם חרובים, שיש להם שייכות מיוחדת לניסים, כסיפור הגמרא על רבי חנינא בן דוסא ש'די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת', ובהמשך לזה מסופר על כמה

ס"ז, ובקונטרס 'הפרשת תרומ' במערכת הציבורית' (מכון התורה והארץ, תשנ"ב) עמ' 138 (בפרייהאדמה הולכים לפי תאריך הקליטה, ור"ה שלהם היה ב'א' בתשרי).

5) מג"א או"ח קלא ס"ק טו. השלמה לשו"ע אדה"ז שם ס"ח. וראה שיחת ליל ט"ו בשבט תשל"ט סל"ח. ש"פ בשלח תש"מ ס"ו. לקראת ש"ק ט"ו בשבט תשמ"ט אמר הרב: "...בכלל, אין הדגשה לקיים את המנהג אכילת פירות דווקא בריב"ם. על-פי רוב [נשחל ט"ו בשבט בחול] אוכלים את הפירות כל אחד בפני עצמו, בבית, ביחד עם בני ביתו, בתוך הסעודה וכיוצא בזה. משא"כ בשנה זו, כיוון שט"ו בשבט חל ביום השבת, השבת הראשונה לאחר התחלת שנת הארבעים מההילולא - מציעים, ובבקשה שיפרסמו בכל מקום ומקום: ביום ט"ו בשבט יעשו התועודות כללית... בכל מקום ומקום, ועאכו"ל באה"ק... ויקיימו שם גם בריבים המנהגים של ט"ו בשבט - אכילת פירות וכיו"ב (נספח לזה שכ"א עושה בביתו הפרטי, באווירה ביתית). וכמוכן שבהזדמנות זו ידברו וילמדו דברי תורה... וגם להוסיף בקבלת החלטות טובות... (ספר-השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 209, ובלה"ק - התועודיות תשמ"ט ח"ב עמ' 225).

6) 'התועודיות' תשד"מ ח"ב עמ' 914.

7) עקב ח.ח. 8) רמב"ם הלכות ברכות פ"ח ה"ג (וראה אנציקלופדיה-תלמודית ערך 'דבש' בתחילתו, ושי"נ).

האישה היהודייה היא הלוחמת בפרעה

מדוע מצויינת בהפטרה דווקא שירת הנשים ולא שירת הגברים?

- את גזירת "כל הבן הילוד" חוו בעיקר הנשים, וגם בדורנו, הן המתמסרות להציל את ילדי-ישראל מהטביעה ב'נילוס' ההישגים הגשמיים • וההוראה: גם במצרים שבה שולט פרעה אפשר לגדל את ילדי-ישראל בדרך התורה, הנותנת חיים טובים ברוחניות ובגשמיות • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

להם מרים שירו לה' כי גאה גאה⁶. מדוע אפוא ההפטרה היא דווקא בשירת אשה, "ותשר דבורה"? ועל זה סיפר רבנו הזקן סיפור ארוך (נדפס בשיחה הנ"ל), וסיים, שכאשר בני-ישראל יצאו ממצרים והלכו "בתוך הים כיבשה"⁷ ואמרו שירה, אמרו גם הנשים שירה, אבל גם "בתופים ובמחולות", בשמחה. ולכן ההפטרה דשבת שירה היא "ותשר דבורה" ("הכל היה מן העפר"⁸, ספירת המלכות).

ב. ולכאורה אינו מובן: מדוע השירה ששרו משה ובני-ישראל - האנשים - לא היתה בשמחה כמו שירת מרים וכל הנשים?

אלא הטעם לזה - בפשטות, כי, כאשר מקבלים דבר בלי יגיעה ובלי צער, אי אפשר בשום אופן להרגיש את אותה השמחה, כמו בשעה שהשקיעו בעניין זה יגיעה רבה ועברו מלחמות קשות. ו"לפום

א. לפני' עשרים שנה - אחרון של פסח חצר"ת - דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה⁹ בנוגע להפטרת שבת זו³.

וסיפר בשם אבי-זקנו - הצמח-צדק, שזקנו - רבנו הזקן, הקשה פעם, מדוע ההפטרה דשבת שירה היא דווקא "ותשר דבורה"⁴, שירת אשה, ולא שירת דוד, כמו ההפטרה דשביעי של פסח. בפרשת בשלח ישנה שירת הנשים: "אז ישיר משה גו"⁵, וישנה גם שירת הגברים: "ותקה מרים גו" את התוף בידה ותצאן כל הנשים גו' בתופים ובמחולות, ותען

1) שיחה זו - הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 139 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

2) לקו"ד ח"ד תשא, א. סה"ש רח"ץ ע' 283. וראה גם מכתב ח' שבט; י"ד שבט שנה זו (א"ג חט"ז ע' רסט; ע' רפ).

3) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד סמ"ג ואילך (תו"מ ח"ט ע' 62 ואילך).

4) ס' שופטים ה, א ואילך. בשלח טו, א.

6) שם כ"כא.
7) שם יד, טז. כב.
8) קהלת ג, כ.

אז ישיר משה (טו,א)

פעם אמר הצמח-צדק: מה היתה גדולתו המיוחדת של משה רבנו בעת קריעת ים סוף? – כל ישראל היו בהתפעלות גלויה וגדולה, ואילו למשה רבינו היה "קאלטע בראנד" (התפעלות קרה).
וביאר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע: יש התפעלות גדולה ועם זה היא בקרירות, ההתלהבות אינה גלויה. וכפי שהיה במכת ברד, שהיה ברד, קרירות, "ואש מתלקחת בתוך הברד" (ארא ט,כד). ועל דרך זה – להבדיל – בקדושה: בפנימיותו של האדם הוא כיקוד אש, אך הדבר אינו ניכר כלל, לא נראית בו שום תנועה של התפעלות.

(ספר השיחות תרצ"ו עמ' 233)

ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור (טו,ב)

הסיען בעל כורחם (רש"י)

בני-ישראל לא רצו להנתק ולהיפרד מההתגלות האלוהית הנעלה שראו בשעת קריעת הים, ולכן הוצרך משה להסיעם 'בעל כורחם'.

ומדוע באמת הסיען משה מגילוי נעלה זה?

הכוונה העליינה היא שבני-ישראל יעשו לה' דירה בתחתונים – בעולם-הזה הגשמי דווקא. לכן 'הסיען' משה, כלומר, הורידם מדרגתם הנעלית והביאם לבחינת 'מדבר שור' – שור מלשון 'ראייה', כנאמר (במדבר כד), "אשורנו ולא קרוב", היינו שיכירו בכך שעיקר הכוונה היא בעולם הזה התחתון, הנראה לעין הגשמי.

זהו שכתוב בהמשך "ויבואו מרתה" – כי רק בעולם-הזה ישנה מציאות של מרירות ורע.

(תורה-אור – פרשת בשלח, דף סב, עמ' ב)

ראו כי ה' נתן לכם השבת (טז,בט)

הנועם והעונג שהאדם מרגיש ביום השבת תלויים במידת ההכנה והעבודה שלו בששת ימי החול. וכמאמרם (עבודה זרה ג) "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

זהו 'ה' נתן לכם השבת': ה' נתן בידכם את השבת. מידת הקדושה והעונג שתרגישו ביום השבת ניתנה בידכם...

(לקוטי תורה פר' בשלח דף כ' עמ' ג)

צא הילחם בעמלק (יז,ט)

שתי מלחמות היו לבני-ישראל בצאתם ממצרים בדרך לקבלת התורה: מלחמת פרעה (לפני קריעת ים-סוף) ומלחמת עמלק.

במלחמת פרעה נאמר (שמות יד): 'ה' יילחם לכם' ואילו במלחמת עמלק נאמר: 'צא הילחם בעמלק', אתה תילחם. מהו הטעם לשינוי זה?

פרעה לא מנע מבני-ישראל ללכת להר-סיני (אלא הוא בא אחריהם) – על כן ה' הוא שנלחם בו. לעומת-זאת, עמלק התייצב כנגד בני-ישראל וביקש לעכב את הליכתם לקבלת התורה בהר-סיני – לכן נצטוו ישראל להילחם בו.

בשעה שיש מונע ומעכב לקבלת התורה, יש לצאת למלחמה כדי לבטל את המונע ומעכב מלקבל ומללמוד תורה.

(ליקוטי שיחות, כרך א, עמ' 145-144)

ד. כבר דובר פעם¹³ אודות הגזירה ד"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", שנקודתה ותוכנה – יש בכל דור ובכל מדינה, גם בדורנו ובמדינתנו.

בשעה שנוולד ילד יהודי, ועל-פי סדר החיים היהודי מתחילים מיד להנכו בדרך התורה והמצוות – אזי בא פרעה מלך מצרים, והיינו ההנהגה השלטת ("די בעל-הבית שקייט") של המדינה, וטוען: נולד עתה ילד, שבבוא הזמן יינשא ויצטרך לספק פרנסת הבית, ולכן כבר מילדותו יש להשליכו בנהר הנותן פרנסה (כל המזון והפרנסה של מצרים היה תלוי ביאור – נהר הנילוס), שיטבול ויטבע בנהר.

אלא מאי, מה יהיה עם תורה ומצוות? – על כך, עונה "פרעה", ישנו "יום ראשון" ("סאָנדיק"), שבו ה"בנק" סגור, החנויות סגורות וכו'. – כלילה שלפני זה יש לגרור את הילד ל"סרט" ("מואני") ולשאור הבלים, אבל בבוקר, מכיוון שההורים רוצים לישון עד שתיים-עשרה בצהריים, לא איכפת להם שהילד ילך ל"סאָנדיק-סקול" וילמד שם, ולא רק לשיר ולרקוד, אלא אפילו "עברי" וחומש... ואילו הם, ההורים, יוכלו לישון במנוחה, ולהיות שקועים בשינה עמוקה ברוחניות.

לאחר-מכן – בשעה אחת אחרי-הצהריים, יפטמו את הילד על-ידי ה"טלוויזיא", "סרטים" ו"בייסבאָל"... – בנהר הנילוס, שלדעתם נותן פרנסה.

תמורת הצורך לקשר את הילד, כבר מילדותו, עם הקב"ה, שהוא "הזן את העולם כולו בטובו כחן כחסד וברחמים"¹⁴, באופן של כבוד ומנוחה,

– שזו (ההתקשרות עם הקב"ה) היא הדרך היחידה של יהודי להשיג פרנסה, שכן, אפילו אם אצל הגויים תלויה הפרנסה בחוקי נהר הנילוס, הרי בישראל נאמר¹⁵ "ואתם הדבקים בהוי' אלקיכם חיים כולכם היום", על-ידי זה שישאלו מקשרים עצמם עם הקב"ה, על-ידי זה חיים הם, ועל-ידי זה יש להם

צערא אגרא⁹: ככל שידגלו היגיעה והצער קודם לכן – כן תגדל השמחה לאחריו.

בשעה שישראל שרו שירה בגלל שפרעה והמצריים טבעו בים, והם יצאו מארץ מצרים – הנה משה רבנו וכל האנשים בישראל לא היו יכולים להרגיש בזה שמחה כזו כמו מרים וכל נשיי-ישראל.

כי, קושי גלות מצרים, והגזירות הרעות ביותר, באו לאחר לידת מרים. והגזירה הקשה ביותר היתה – "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"¹⁰.

– כל הקשיים שהיו קודם לכן, כשבני-ישראל עבדו "בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך"¹¹, לא היגיעו לחומרת הגזירה של השלכת ילדים הנולדים אל היאור – וכפי שמספרים חז"ל¹² – היתה לאחריו זה גם הגזירה שפרעה ירחץ בדם ילדי-ישראל.

כל זאת "חיה" (לעבט איבער) האם יותר מאשר האב. ולכן, גם כאשר נפטרו מפרעה וגזירותיו, היתה שמחת נשיי-ישראל גדולה הרבה יותר משמחת האנשים.

ג. כל הסיפורים בתורה – וכך גם הסיפור של יציאת מצרים, אודות השירה והשמחה "בתופים ובמחולות" של מרים ונשיי-ישראל – הם הוראה לכל הדורות, גם לדורנו.

ועניין זה מרומם גם בפסוק: "ותצאן כל הנשים אחריה" – כל נשיי-ישראל עד סוף כל הדורות הולכות אחרי מרים ואומרות: "שירו לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים".

אלקות וקדושה – "גאה גאה", למעלה שאין למעלה הימנו, ואילו דברים שהם היפך הקדושה, שנלחמים בקדושה, "סוס ורוכבו" – "רמה בים", עמוק בתחתית הים. לא סתם למטה, אלא "רמה בים", זריקה חזקה ביותר אל תוך הים, תחתון שאין למטה הימנו.

(9) אבות פ"ה מכ"א.

(10) שמות א, כב.

(11) שם, יד.

(12) שמות פ"א, לד.

(13) ראה לקו"ש ח"א ע' 112 ואילך. ת"מ ח"א ע' 228 ואילך. ועוד.

(14) נוסח ברכה הא' דברכת המזון.

(15) ואתחנן ד, ד. וראה אדר"ג ספ"ד.

פרשת בשלח

ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים (יג,ז)

'פלישתים' מורה על התפשטות והתרחבות ללא הגבלה (מלשון הביטוי 'מכוי המפולש', היינו שהמבוי פתוח משני צדדים, ללא מחיצות).

יש בחינת 'פלישתים' בצד הטוב - הקדושה, ויש גם בחינת 'פלישתים' " בצד ההפכי. הראשון הוא שמחת הנפש בכבואה בפילוש, בגילוי ובהתפשטות גדולה; והאחרון הוא 'שמחה' של ליצנות והוללות (כמאמר רז"ל (עבודה זרה יט) "ובמושב לצים לא ישב" - אלו פלישתים). האדם מתלוצץ מכל דבר, ואין מעצור לרוחו כלל.

בראשית העבודה, כשהאדם מתחיל להתקרב לאלוקות, אל לו לגשת מיד לעבודה של שמחה בלתי מוגבלת, 'פלישתים דקדושה', כי מהתנהגות כזו עלול האדם ליפול להוללות וליצנות, ל'פלישתים דקליפה'.

זהו שאמר הכתוב, עם יציאת בני ישראל מצרים, בראשית דרכם: "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" - 'פלישתים' דקדושה - "כי קרוב הוא" - ל'פלישתים' דקליפה.

תחילה על האדם לעבוד את ה' מתוך קבלת עול מלכותו יתברך, ורק אחר כך יבוא לשמחה אמיתית, ככתוב (תהילים צז): "שמחו צדיקים בה".

(תורה אור פר' בשלח דף סא עמ' ג' וד')

וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים (יג,ח)

שהיו מזוינים בחמישה כלי זין (ירושלמי שבת פ"ה)

בכל יום חייב אדם לחוות מחדש חוויית יציאת מצרים, בשעת תפילתו. 'יציאה' זו נעשה על-ידי חמשת 'כלי הזין' המנויים במשנה (שבת פו): חרב (סייף), רומח, קשת, תריס (מגן) ואלה (א' קמוצה).

חרב - היינו פסוקי זמרה (מלשון זמיר עריצים). הוא סידור שבחיו של מקום והתבוננות בגדולת הבורא, ועל-ידי זה מתחיל ביטולו של היצר הרע. ככתוב (תהילים קמט): "רוממות אל בגרונם (ועל-ידי זה) וחרב פיפיות בידם".

רומח - רמ"ח התיבות של קריאת שמע, על-ידי אמירת קריאת שמע כדבעי למהווי - מבטלים את הרע מכול וכול.

קשת - הבקשות של שמונה-עשרה (ראה תרגום אונקלוס ל"בחרבי ובקשתי" - בראשית מב, כב).

תריס - הטלית והתפילין שלובשים בשעת התפילה. כי בשעה שהאדם מתאמץ להתפלל, מתגבר יצר הרע לעומתו לבלבלו במחשבות זרות; והטלית ותפילין הם תריס ומגן מפני 'אבני בליסטראות' אלה.

אלה - האלה הוא שבט שמכים בו. ובעבודת ה' - מה שאמר רז"ל (ברכות ה) "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע", כי בדיבורים רכים לא ישפיע על יצרו הרע.

(לפעמים צריכים להשתמש ב'חרב' ו'רומח', המבטלים את הרע לגמרי; ולפעמים די ב'אלה', שהיא הכאה בעלמא. כי כלפי תאוות איסור יש להפעיל 'חרב ורומח', ואילו כלפי תאוות היתר די בהכאה בלבד).

(ספר המאמרים תש"ד, עמ' 100)

"אשר לא להוי' המה"¹⁷, ואז תוכלי לקוות שייתן כסף עבור ישיבות וחדרים.

- לפועל אנו רואים שרק "פרעה" מתפרנס מזה. ואילו ליהודים אין מזה שום תועלת. -

יש לדעת את האמת, שגזירה זו באה מאותו "פרעה", אלא שבידועו שאם יבוא ויצווה לעשות עבירה, לא ישמעו לו, מתלבש הוא באצטלא של משי ("א' זיידענע זופעצע"), ואומר שיש לו ישיבה גדולה וזקוק לממון להחזקתה, ולכן יש למסור את הילדים ל"פאָבליק-סקול" ול"סאָנדרע-סקול", ואז יהיה ביכולתו לבנות ישיבה גדולה עבור "מלאכים"...

גם פרנסה, כיון ש"מאן דיהיב חיי יהיב מזוני"¹⁶: הקב"ה, הנותן חיים, נותן גם פרנסה, לו לאשתו ולבניו -

תמורת זאת, משליכים את הילדים אל הנהר, שמנתק אותם לא רק מחייהם הרוחניים, אלא גם מחייהם במובן הפשוט, שהרי, כאמור, הדרך היחידה של ישראל לחיות ולהתפרנס היא על-ידי ההתקשרות עם הקב"ה.

ה. וכשם שבגלות שהיתה קודם מתנתורה, שהיא גלות מצרים, כל הגזירות הקודמות לא הגיעו

אפילו אם אצל הגויים תלויה הפרנסה בחוקי

נהר הנילוס, הרי בישראל על-ידי שהם מקשרים

עצמם עם הקב"ה, חיים הם

כאשר מבחינים בעוד מועד שעצה זו באה מ"פרעה", מה"קלוגניקער" שאומר "הבה נתחכמה לו - פן ירבה"¹⁸ (כ"ק אדמו"ר הפסיק ואמר: אבל האמת היא - ש"כן ירבה וכן יפרוץ"¹⁹), ממי שרוצה שלא יישאר שריד ופליט, רהמנא-ליצלן, מיהדות, מנשמות ישראל, ועל-ידי זה גם מהגופים דישראל, ומתמסרים בתוקף יהודי לבטל את הגזירה, מפסיקים לחפש "תכליתים" בגיל חמש שנים, שבע שנים, שלוש-עשרה שנים או שמונה-עשרה שנים, ועומדים מתוך אמונה ובטחון בהקב"ה,

כי "רבות מחשבות בלב איש" (כלומר שאינן מביאות תועלת, כיון שהן "רבות" ולא "יחיד", "יחידו של עולם"), "ועצת הוי' היא תקום"²⁰ ("היא" - לשון יחיד), כיון שהקב"ה הוא בעל-הבית לא רק בשמים אלא גם בארץ, במקום שבו נמצאת היא, עם בעלה וילדיה,

הרי בידועה זאת - לא זו בלבד שאינה מתפעלת משכנתה, אלא אדרבה - היא פועלת על שכנתה, שגם

לחומרת הגזירה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" - כן גם בגלות הנוכחית, שכל הגזירות שהיצר הרע מטיל על אנשים מבוגרים, אינם מגיעים לחומרת הגזירה שהיצר הרע מטיל על ילדים קטנים.

אבל, כאשר לא מתפעלים מ"פרעה", לא מתפעלים מ"הידידים הטובים", מהשכנה שגרה בבית הסמוך, הטוענת: כיצר הנך שולחת את

בנך לחדר, לישיבה, ששם לומדים תורה, שהיא בת שלש וחצי אלפי שנים, תורה שניתנה במדבר שממה, בזמן שעדיין לא היה "רדיו", "טלפון", ואפילו לא היה "עיתון" בבוקר ל"מורה אני"...

בעבר - טוענת היא - היה אפשר לחיות עם חינוך כזה. אבל עתה, בעמדנו ב"מאה העשרים" ("טווענטיעט סענטוריי"), לאחר שזכינו ל"קידמה" ו"תרבות" - אי אפשר להישאר "מיושנים".

יתרה מזו, לפעמים מתלבש "פרעה" בלבוש של קדושה, וטוען: הואיל ורצונך שבנך ייתן ממון רב לצדקה בכלל ולישיבות בפרט, עליך להבטיח שיהיה "גביר", ולכן השליכי אותו אל נהר הפרנסה, עשי שיהיה כמו כל ה"דזשאָנ'ס" וה"מייקל'ס",

17 ע"פ לשון הכתוב - מלכים א' ט, כ. דברי הימים ב' ח, ז.

18 שמות א, י"ד.

19 שם, יב (ובפרש"י).

20 משלי ט, כא.

16 ע"פ לשון חז"ל - תענית ה, ב.

היא תציל את ילדיה מידי "פרעה", וכך מעמידים עשרות אלפי ילדיישראל, שילכו לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

1. וכשם שאז, בשעה שנפטרו מפרעה, בזמן משה רבינו ומרים, היתה שמחת הנשים גדולה הרבה יותר משמחת האנשים, כיון שגם את הגזירה "חיו" האמהות יותר מאשר האבות - כן הוא גם עתה, שהן גזירת פרעה, ובמילא גם השמחה שבאה כשנפטרים מהגזירה, מורגשים יותר אצל נשיישראל.

בחלקו הגדול של היום - לא נמצא הבעל בבית, ואפילו בזמן שנמצא בבית - גם אז אינו מתמסר כל-כך לחינוך הילדים כמו האשה.

לאידך, האשה היהודייה, היא זו שלוחמת בפרעה, מוותרת ככל שיהיה, ובאיו צורת "ידידות טובה" שיבוא אליה,

ואז מובטח שתנצח, ותביא לכך ש"הוי" (תורה ויהדות) - "גאה גאה (וההיפך) סוס ורוכבו - רמה בים". ועניין זה נעשה בשמחה, בתופים ובמחולות, וכך עוברים לפרשת יתרו, פרשת קבלת התורה, כיון שיכולים לומר "בנינו ערבים בעדינו"²¹.

2. ובזה יובן גם כן מה שכתוב במדרש²² על הפסוק "ותען להם מרים" - דלכאורה אינו מובן לשון "להם", שהוא לשון זכר, והרי לנשים היה לו לומר "להן"?

על כך מספר המדרש, שכאשר בניישראל עברו בים ואמרו שירה, רצו גם המלאכים לומר שירה. אמר הקב"ה למלאכים: תחלה יאמרו ישראל שירה, ורק לאחר זה תאמרו אתם שירה.

- ועל-פי זה מבאר המדרש הלשון²³ "ישיר משה", לא "שר" לשון עבר, אלא "ישיר" לשון ציווי, כיון שהיה זה ציווי מהקב"ה: "ישיר משה ובניישראל", ולאחרי זה המלאכים -

לאחרי כן, כאשר מרים והנשים אמרו שירה, טענו שוב המלאכים: עבור משה ובניישראל

פינינו את הדרך, אבל עתה, נאמר לנו שירה לפני הנשים. לדעה אחת במדרש, הניחו למלאכים להקדים השירה, אבל לדעה אחרת, מסיים המדרש, גם שירת הנשים קדמה לשירת המלאכים.

אבל, גם לפי ה"סלקא דעתך" במדרש, שהמלאכים לא המתינו לשירת הנשים - לא יכלו המלאכים לומר שירה עד שמרים נתנה להם רשות. וזהו "ותען להם מרים", "להם" לשון זכר - שמרים נתנה רשות למלאכים לומר שירה.

גם מאכן רואים את גודל מעלת שירת הנשים, שהיא נוגעת לא רק בעולמות התחתונים אלא גם בעולמות העליונים. שירתן קודמת ונעלית משירת המלאכים²³.

3. האמור לעיל הוא הוראה לכל אחד ואחד מישראל, שאין ממה לחשוש - לא מפרעה, לא מהנילוס ולא מהגזירות. אם רק הולכים בתוקף יהודי אמיתי - יכולים להימצא במצרים, ושיהיה שם פרעה מלך מצרים, עם כל הגזירות, ואף-על-פי-כן אין זה שייך כלל לילדיו: הוא יוליך את ילדיו בדרך התורה, שהיא הדרך שתביא אותם אל החיים, לא רק חיים בעולם הבא אלא גם חיים בעולם הזה.

הוא יוליך את ילדיו בדרך שבה יוכלו לומר: "זה א-לי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו"²⁴, הם ילכו באותה הדרך שבה הולכים הוריהם.

והרי זוהי הנחת האמיתית שיכולים לקבל מהילדים.

ואז - כפי שאומרים בהמשך השירה²⁵: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך", שזוכים לבנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו.

ויתירה מזו, כמו שכתוב במדרש²⁶: "למדת חיבתם של ישראל לפני המקום", שהקב"ה לא המתין ל"תביאמו ותטעמו בהר נחלתך", דהיינו בית המקדש, בית עולמים, אלא עוד בהיותם במדבר אמרו:

23) ראה גם מכתב י"ד שבת שנה זו (א"ג"ק חט"ז ע' רעט ואילך): "וכמדובר גם בהתועדות דמוצש"ק העבר כו".

24) בשלח טו, ב.

25) שם, יז.

26) במדבר פ"ב, טז.

שלא כרבעי, ובפתיחתה נאמר:

מאשר הנני קבלת ספרו, פירוש הרמב"ן על התורה כרך ב'... וכאמור במכתבי מאז, יהי רצון אשר מתוך מנוחה וטוב לבב ימשיך בפירושו האמור לבאר ולפרש דברי הראשונים כמלאכים, וביחוד אלו אשר התחילו בגילוי נסתה דתורה, שמהמיוחדים בהם הוא - הרמב"ן ז"ל אחרון המקובלים האמיתים וכו' (עד שבא האריז"ל).

והרבי מסיים:

והרי ביחוד דורנו דור יתום חשך כפול ומכופל זקוק לגילוי אור תורה האמור.

מהדיר נוסף של תורת הרמב"ן היה הרב חיים דוב שעוועל, אשר קיבל את האיגרת הבאה הנושאת את התאריך כ"ו אלול תשל"ה (אגרות קודש כרך ל עמ' רצ"ז):

הפתעה נעימה היתה לי לקבל מארץ-הקודש תבנה ותכונן ספר תשובת הרמב"ן שההדיר עם מבואות וכו'. (וממשיך): וכדרכו בהוצאה לאור ספרי הראשונים כמלאכים מוקדם, ולדכותיה דמר אין צורך להדגיש עד כמה הפליגו חכמינו ז"ל בענין עשית אזניים לתורה, על אחת כמה וכמה שיש בהמבואות וכו' גם ביאורים וכדומה.

ועוד שם:

והי רצון שמתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף ימשיך בעבודה נעלית האמורה, שהיא חכמה ומלאכה גם יחד.

הרבי תובע מהמהדיר ("מתאים להפסק-דין גדול לימוד (מפני) שמביא לידי מעשה") שירבה גם בפעילותו בסביבתו הקרובה וגם הרחוקה בהפצת קיום מצוות מעשיות בפועל בחיי היום-יום.

כשלא ידועה זהות המחבר

בקשר למנהג חב"ד (נעתק בספר המנהגים עמ' 66) ש"המהדרים - מאגדים בעצמם את הלולב", ציין הרבי:

דעת הרמב"ן והרשב"א (הריטב"א?) (בחיידושו לטוכה מז, א) לאגוד [הלולב] על-ידי אחרים לא הובאה בפוסקים.

וראה חיידושי-אגדות [למהרש"א] לטוכה [מה],

א) דהוי מצווה כאילו בנה מזבח, ושקלא-וטריא בזה מספר ילקוט אברהם להרב אברהם ליפשיץ (מונקאטש תרצ"א) ובהשמטות והוספות שם.

אגב: להוכיח "הרמב"ן והרשב"א (הריטב"א?)?" יש לציין לדברי הרבי באגרות קודש כרך ט' עמ' לג-לד:

והרי כבר ידוע בדורות שעברו, כשפקקו ב[=זהות] מחברו של איזה ספר, הרי הסבירו גם-כן את מייש לחשוד בחיבורו של ספר או כתב וראוי לכך מפני ידיעותיו... בנוגע לכמה תשובות הראשונים הנה החליפו את הרמב"ן והרשב"א והריטב"א זה בזה וכו'.

על רקע דברי הרבי אפשר להבין את אשר כותב הצמח צדק א"ח סימן יח ס"ה:

"ובחיידושי הרמב"ן על שבת שיצא בדפוס מחדש, והגאון אב"ד דק"ק לבוב והגאון אב"ד דק' פרעשבורג מעידים בפשטות שהם חיידושי הרמב"ן, כתב שם...".

ספרים בסיסיים וממתנים לתרגום אנגלי

כשקיבל הרבי את מהדורת בראשית-זיקרא של פירוש הרמב"ן על התורה בתרגום אנגלי, מעשי ידיו של המהדיר הרב שעוועל - הגיב הרבי (אגרות קודש כרך ל' עמ' רצז) בהצגת ספק ("צריך עיון") - אם יש לקחת זמן ומרץ מהעתקת (=תרגום) ספרים אחרים (בסיסיים יותר ויסודיים כדוגמת "פירוש רש"י על התורה או הש"ס") לתרגום "פירוש הרמב"ן לשפת המדינה שבביל להמצאאו גם לאלו שאין להם ידיעה מספיקה בלשון-הקודש, דלכאורה אין זה בגדר "אשר יחסר להם" כ"י-אם - "לעשרם" (כתובות סז, ב).

והרבי קבע: גם בתרגומים ("בהעתקות") יש סדר וקדימה!

באחת מהערותיו באגרות קודש (כרך ח"י עמ' קב) מציין הרבי הערה, ובה ראוי לחתום רשימה זו:

והפתיחה מסתיימת בענין הגאולה, כרגיל בכמה ספרים (וכסיום כללות פירוש הרמב"ן על התורה).

ושבו בהזדמנות נוספת (שיחות קודש תש"מ כרך א, עמ' 855):

הרמב"ן הוא אחד מפשטני המקרא, כפי שכותב בהקדמתו. אשר בנוסף ל"רמזים" ו"סתרי" התורה אשר הוא כותב - מביא הוא גם את דרך הפשט ("פשטים"), שאמנם אין זה פשוטו של מקרא כמו פירוש רש"י, אך זה קרוב לזה.

עוד התייחסויות לפירוש הרמב"ן על התורה לעומת פירושו של רש"י:

בהתוועדות שבת פרשת שלח תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד כרך ב, עמ' 214) התבטא הרבי:

הרמב"ן והאבן עזרא - אין דרכם לפרש כל דבר; פעמים מסתמכים הם על פירוש רש"י או על מה שכתוב במקום אחר.

ובהזדמנות אחרת (שיחות קודש תשל"ז כרך ב, עמ' 247):

דרכו של הרמב"ן בכמה מקומות להעתיק תוכן פירוש רש"י. מכיוון שהרמב"ן העתיק רק את פירושו השני של רש"י - מוכח שהפירוש השני קרוב יותר לפשוטו של מקרא.

על "פירוש הרמב"ן לשיר השירים (ח,ג) - יש מחלוקת אם פירוש זה הוא אכן מהרמב"ן או מגדול אחר בישראל" - העיר הרבי בהזדמנות (שיחות קודש תשכ"ז כרך א, עמ' 35).

בפנימיות התורה הלכה כרמב"ן

בהתוועדות יום ב' דחג השבועות תשכ"ז אמר הרבי (שיחות קודש תשכ"ז כרך ב' עמ' 160):

מכיון שרוב עיסוקו של הרמב"ם היה בנגלה דתורה, ורק (לפי דעה אחת) בסוף ימיו למד פנימיות התורה (אלא שלא הכניס זאת בספר ה"ד, מכיון שלא היה הדור ראוי לכך, כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר) מה שאין כן רוב עיסוקו של הרמב"ן היה בפנימיות התורה, לכן - על-פי הכלל שהלכה כרב בדיני איסור והיתר וכשמואל בדיני ממונות (משום שכל אחד מהם היה זה עיסוקו) - במחלוקת בענייני פנימיות התורה, כשנחלקו הרמב"ם והרמב"ן, הלכה כרמב"ן. והשווה אגרות קודש כרך כב עמ' קכט: "שבא (הרמב"ם) לזה (חכמת הקבלה) בסוף ימיו ובבחינת עיבור (ובזה חלוק - מהרמב"ן)".

"את אשר עשה (הרב) משה (בן נחמן) לעיני כל ישראל.."

לפחות שלוש איגרות תורניות שיגר הרבי לאחד ממנהיגי פירוש הרמב"ן על התורה, הרב אייזנשטט מברוקלין. באיגרות התייחסויות לעבודתו, הראשונה משנת תשי"ד (אגרות קודש כרך ט' עמ' לט"א) ובה שש הערות.

הרבי מציין כי "גם בהקדמת הי"ד משתמש (הרמב"ם) בלשון עתיד ואחלק ההלכות.. אחלק אותן" ובעקבותיו הלך כנראה גם הרמב"ן שכתב בהקדמתו בלשון "אתחיל" (במכתב אחר: "כנראה הושפעה מהתחלת הקדמת הרמב"ם לספרו").

במכתבו הנזכר מקדים הרבי:

קיבלתי הגלינות של הספר פירושי התורה להרמב"ן בצירוף הערות כבוד תורתו שי" ... ונהניתי בעברי על הדפים ובראותי כמה מלאכה וחכמה השקיע בהערות אלו, ועל-פי המנהג, הנני מצרף בזה איזו הערות משלי בהנוגע להתחלת פירוש הרמב"ן.

בט"ו כסלו תשי"ט (אגרות קודש כרך ח"י עמ' קא"ק) מאשר הרבי קבלת ספרו ("פירוש הרמב"ן על התורה כרך א, ותשואת-חן תשואת-חן") ולחביבותא דמילתא מציין שוב כשש הערות "בעברי בין דפי הספר על כל פנים בחפזי".

בתחילת המכתב מאחל הרבי למהדיר:

ויהי רצון אשר בקרוב יברך על המוגמר שאר החלקים עד לעיני כל ישראל, לבאר את אשר עשה (הר"י) משה (ב"ן). ויהי רצון אשר גם זה, ביאור תורתם של ראשונים אלו, אשר חיברו את הגליא והסתיים דאורייתא, ימהר להתפשטות דהענין דהפצת המענינות חוצה, ובסגנון הרמב"ם בסוף פירושו על התורה, יכון ויראה זה לעיני כל העם, ויקיים היעוד דקאתי מר, כי יביא את אשר לבבנו שואל (ולהעיר מנאמר הזוהר חדש. וראה גם כן זוהר חלק א.. סנהדרין צט, א (בפרש"י שם) אשר ענין הקץ, ללבא - דלמעלה - גליא, אלא דלפומיה לא גליא) במהרה בימינו.

ומסיים: "בכבוד ובכרכת הצלחה בהאמור". האיגרת השלישית מ"ט טבת תשכ"ב (אגרות קודש כרך כב עמ' צד"צ) גדושה בהערות מפליאות ומיוחדות של הרבי, ובהן הוא מציע כמה תיקונים לנדפס ומעלה השערות כיצד נשתבשו ו'תוקנו'.

"ועשו" 27 לי מקדש ושכנתי בתוכם" 28.

וכן הוא עתה, שבאותם ימים ספורים שנתרו עד ביאת המשיח, הנה על-ידי זה שלא יתפעלו מהגזירות, ויעמידו "זרע ברך הוי" 29 - יקוים "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שהקב"ה ישכון בכל בית יהודי,

27 תרומה כה, ח.

28 ראה כתובות סב, ב ובפרש"י.

29 ישעי' סא, ט.

וכיון שהקב"ה שוכן שם, הרי מובן מאליו שתהיה שם פרנסה בהרחבה, בריאות בהרחבה, ונחת אמיתית מבנים ומבני-בנים לאורך ימים ושנים טובות. [כ"ק אדמו"ר הורה שכל העסקנים, המלמדים והתלמידים, שנמצאים בד' אמות אלו, יאמרו לחיים].

(מהתוועדות מוצאי ש"ק פ' בשלח ה'תשח"י).

28 תורת מנחם כרך כב, עמ' 60-54, בלתי מוגה)

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

בכוח האמונה מתעלים מהטבע

הידיעה מחזקת ומעודדת

התחלת הפרשה היא: "ויהי בשלח פרעה את העם". ומבואר בזה בתורה אור... "שעל-ידי גלותם במצרים והשתעבדותם בהם גרמו שנתעלו בחינות ניצוצי אלקים שנפלו שמה בשבירת הכלים, והוא הוא בחינת כוח הצומח להצמיח ישועות ישראל, כמו שכתוב ופרעה הקריב, ואמרו רז"ל שהקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים".

ועל דרך שבגשמיות שלח פרעה עם בני-ישראל זבחים ועולות לה' וקריב לה' וכפי שאמר לו משה רבינו "גם אתה תיתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו", וכן היה בפועל, כך גם בפנימיות העניינים - ששלח עמהם את ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, שלקחום בני-ישראל עמהם בצאתם ממצרים. ידיעת עניין זה (שהגלות עצמה גורמת העלייה של הגאולה) פועלת שיהיה קל יותר שנמצאים עדיין בגלות:

לא זו בלבד שיודעים שבוראי יצאו מהגלות, אלא יתירה מזה - שיודעים שכל רגע שנמצאים במעמד ומצב של גלות, מהווה הכנה והכשרה ליציאה מן הגלות אל הגאולה. ובמילא, מסתכלים על כל רגע בגלות - לא כמו רגע בגלות, אלא כמו רגע של הכנה לגאולה.

וההסברה בזה - שבכל פעולה שיהודי עושה בכל יום ויום במשך שהותו בגלות, הרי הוא מאיר עוד חלק בעולם הזה הגשמי והחומרי, ובמילא הרי הוא מברר ומזכך עוד חלק בעולם הזה הגשמי והחומרי, עוד חלק מקליפת נוגה כו', שעל-ידי זה פועלים את תכלית השלימות של ימות המשיח שהוא גילוי אור אין סוף ברוך הוא בעולם הזה הגשמי, כמבואר בארוכה בתניא. וכיון שכן, הרי מובן שצריכים להסתכל על כל רגע שבו מוכרחים עדיין להיות בגלות - לא כמו רגע של גלות, אלא כמו רגע של הכנה והקדמה לגאולה. ואז, נקל יותר להתמודד עם קשיי הגלות ולעבוד ועבודתו כדבעי.

זאת ועוד - שהעבודה היא באופן שהאדם מרגיש את עצמו ל"בן חורין", והיינו, שהנשמה היא במעמד ומצב של חירות, ועבודתו בגלות היא כמו "בן חורין" שצריך להוציא משהו אחר שנמצא עדיין בשביה. ועניין זה מתבטא באמונה בכיאת המשיח שיבוא בכל יום - לא אמונה בדרך מקיף, אלא אמונה שחודרת בכל כוחות נפשו בדרך פנימית, ואמונה זו גופא מוציאה אותה מההגבלות של הגלות, ובמילא יכול לעבוד עבודתו מבלי להתחשב במיצרים וגבולים שמצד הגלות.

- וזהו הביאור בפתגם המקובל בשם הבעל שם טוב, שכל אחד מישראל יכול לחצות נהר על גבי מטפחת, אלא שצריך להאמין בזה. והיינו, שכאשר האמונה היא (לא בדרך מקיף, אלא) בדרך פנימית, מעמידה היא את האדם כולו, בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, במעמד ומצב שלה (של האמונה), ואז, לא יפלא שהוא מושל על הטבע, כיון שמציאותו היא למעלה מהטבע, וכל מציאות הטבע לא נבראה אלא בשבילו, כמאמר רז"ל "בראשית, בשביל ישראל שנקרא ראשית", וכיון שעניין "נקרא ראשית" הוא אצלו בגילוי, פועל הוא כל מה שצריך לפעול באין מפריע.

(משיחת יום ה' פ' בשלח, י' שבט, ה'תש"ד. תורת מנחם כרך יא עמ' 41:42 - בלתי מוגה)

רבנו משה בן נחמן - הרמב"ן

"אחרון המקובלים האמיתיים... עד שבא האריז"ל", התבטא הרבי * פנימיות התורה היתה עיקר עיסוקו ולכן הלכה כמותו * עידוד והערכה למהדירי פירוש הרמב"ן, ומדוע אין לתת עדיפות לתרגום הפירוש לאנגלית • שלל התייחסויות הרבי לרמב"ן ולתורתו

הכי מקובלים וסמוכים בין פירושי התורה - התבטא הרבי בשבת-קודש פרשת ויקרא תשל"ב (שיחות קודש תשל"ב כרך ב' עמ' 31). עם זה קבע בהודמנות אחרת (שיחות קודש תשכ"ז כרך א' עמ' 35):

הרמב"ן בפירושו על התורה - אין עניינו פסקי דינים. כשם (שאינו בפוסקים) שרש"י בפירושו לש"ס אין עניינו לפסוק דינים (מה שאין כן בשו"ת) ובספרי תלמודיו הובאו פסקי רש"י.

פירוש הכולל פשוט דרוש סוד וגם הלכה

אמנם בשבת פרשת משפטים תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז כרך א' עמ' 503) ציין הרבי את יחודו של פירוש הרמב"ן, הכולל גם ענייני הלכה:

הרמב"ן כותב בפירושו גם עניינים של דרוש וסודות התורה, כדמצינו בכמה מקומות הלשון "והמבין יבין" וכיצא-בזה, והוא כותב את העניינים באופן גלוי (דלא כרש"י שרק רומז להם), ועל אחת כמה וכמה שמביא גם עניינים של הלכה, כמו שמצינו שבפרשת כי תשא (ל"ג), הוא מפרט את ערכו של השקל בחולקו על רש"י - זאת משום שהרמב"ן סבור כי זה נוגע להלכה לדעת כמה הוא מחצית השקל.

כמו כן התבטא פעם (שיחות קודש תשמ"ב כרך ב, עמ' 283) כי "הרמב"ן נוהג לכלול סודות ולכתוב הסודות בפירושו...".

בהתוועדות שבת פרשת בלק תשט"ז התבטא הרבי (תורת מנחם כרך יז עמ' 80-81):

...הרמב"ן שחיבר כמה ספרי קבלה, ואיתא בכתבי האריז"ל [ראה הקדמת הרב חיים ויטאל לשער ההקדמות (נדפס גם כן בהוספה לקונטרס עץ החיים עמ' 79)] שהוא אחד המקובלים היחידים שסומכים עליהם.

דברים אלו נאמרו בהקשר לדברי הרמב"ם באיגרת תימן (פ"ג קרוב לסופו) על הזמן שבו תחזור הנבואה לישראל. רמז לכך בפסוק "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל", אשר לאחר שיעבור משך זמן כזה, "כעת", מעת אמירת הנבואה בשנת ב' אלפים תפ"ח - תחזור הנבואה לישראל. ואכן, אמר הרבי, הדברים נתקיימו בשנת ד' אלפים תתקע"ו, שבאותה תקופה חי הרמב"ן, וכמוהו כמה מגדולי-ישראל בני דורו שרות הנבואה הוחזקה בהם (עיי' בשיחה שם).

במכתב אחר (אגרות קודש כרך כב, עמ' צד) מצטט הרבי את דברי רבי חיים ויטאל:

הרמב"ן ז"ל אחרון המקובלים האמיתיים וכו' (עד שבא האריז"ל, וכדלקמן) גם החיבור שעשה אמת ויציב ונכון וקיים וכו', כי מהרמב"ן ואילך נסתרה דרך החכמה הזאת עד אשר האריז"ל החל לגלות זאת החכמה כו'.

מהפירושים הכי מקובלים

"פירוש הרמב"ן על התורה הוא אחד הפירושים